

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA

Ornela Vorpsi
Il paese dove non si muore mai

UREDNIKA

Ljubica Pupezin

Objavlјivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa”
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© 2023, Štrik, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige
ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne
dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

ORNELA VORPSI

Zemlja u kojoj se nikad ne umire

PREVEO S ITALIJANSKOG
Aleksandar Levi

Beograd, 2023

Ovu knjigu posvećujem reči skrušenost, koja ne postoji u rečniku albanskog jezika. Takav nedostatak može da ostavi prostor za prilično neobične pojave u razvoju jednog naroda.

Sadržaj

<i>Ne lipši, Albanče, do zelene trave</i>	9
<i>Mrlje</i>	17
<i>Žumanca</i>	22
<i>Hristov venac</i>	28
<i>Senzualna Albanija</i>	36
<i>Bel Ami</i>	49
<i>San</i>	57
<i>Ženske priče</i>	59
<i>Vode</i>	65
<i>Pomorandže iz Tirane</i>	69
<i>Dvorište iz detinjstva</i>	79
<i>Derviš čudotvorac</i>	85
<i>Crvena krv na belom snegu</i>	97
<i>Hor u dva glasa</i>	106
Epilog	115
<i>Obećana zemlja</i>	117
Beleška autorke	123
<i>Na jeziku lišenom detinjstva</i>	125
Pogovor	129
Beleška o prevodiocu	122

Ne lipši, Albanče, do zelene trave

Ovo je zemlja u kojoj se nikad ne umire. Očvrsla beskrajnim satima provedenim za trpezom, natopljena raki-
jom, dezinfikovana ljutom papričicom, ovde su tela ljudi
toliko snažna da odolevaju svakoj opasnosti.

Kičma je od čelika. Možeš da je upotrebljavaš koliko
god hoćeš. Ako je oštetiš, uvek možeš nekako da se sna-
deš. Što se tiče srca, može da ga guši salo, da se umrtvi,
da doživi infarkt, trombozu i nemam pojma šta još, ali će
junački sve to podneti.

Ovo je Albanija, ovde nema šale.

Ovo je zemlja sačinjena od prašine i blata, sunce toli-
ko prži da sažiže lišće vinove loze i razum počinje da se
topi. Odatle potiče, kao nekakav sporedni efekat (bojim
se, neizlečiv) – megalomanija, koja u ovakvoj sredini bu-
ja kao korov. Otuda i odsustvo straha – osim ako do nje-
ga nije došlo usled nepravilnog, zaravnjenog oblika loba-
nje, koja je kraljevska loža netrpeljivosti, a možda i ne-
svesnosti.

Strah je reč lišena značenja. Po njihovim očima odmah vidiš da su besmrtna bića.

Smrt je proces koji njih ne dotiče.

Leti zora počinje da rudi oko pet ujutro. U sedam se pije prva kafa, to važi za starije. Mladi spavaju do podneva. Dragi bog je odlučio da vreme u ovoj zemlji treba da protiče što neosetnije, poput gutljaja dobre kafe koju polako ispijaš u bašti obližnjeg kafea, dok natenane biraš lepe noge neke devojake da se u njih zagledaš, a ona se neće udostojiti ni da te pogleda.

Vrela kafa lagano klizi niz grlo, greje ti jezik, srce i utrobu. Na kraju krajeva, život i nije tako loš. Gustiraš gorku crnu tečnost izložen besnom pogledu vlasnice kafea koja se upravo posvađala s mužem.

Polu dvanaest je. Hvala bogu, pred tobom je ceo dan, štaviše, imaš beskrajno puno vremena. Hiljadu stvari možeš da obaviš, hiljadu stvari.

Sumrak je još daleko. Posle izvesnog vremena dolazi Žifo, češući ispucale ruke i po ko zna koji put počinje da priča o svom uništenom srcu i jetri, kao o nekakvoj legendi koja se ne odnosi na njega. To je moćna, ali daleka legenda. Sve je preuveličano i neprirodno. Potom dodaje, šapatom, zaverenički:

„Jesi li čula? Naš komšija, Suzin tata, umro je sinoć dok se tuširao. Vratio se s posla, jeo, otišao da se istušira i umro.”

„Pa kako to? Bio je tako mlad, jadničak!”

„Eh, šta ćeš, draga moja! Život je nepredvidljiv.”

Tako umiru *drugi*.

Tako protiče život u zemlji gde je sve večno (osim onoga što se dešava *drugima*). Ali ima stvari koje su u kućama ovih ljudi još važnije od smrti. Jedna od njih je, bez preterivanja, gotovo središte njihovog života.

Kurvanje kao tema.

Koliko ih samo zanima, kako greje njihova srca (koja ustrepte zbog svake sitnice), do kakve grozničavosti i zanosna dovodi! To je životno pitanje, zanima i mlade i stare, i učene i neuke.

Postoje pravila koja u duhu jednog naroda nastaju tako, spontano, kao što lišće raste na biljci. Ta pravila se kod nas zasnivaju na jednoj jedinoj pretpostavci: lepa devojka je kurva, a ružna – jadnica! – nije.

U ovoj zemlji devojka mora strogo da vodi računa o svojoj „neukaljanoj ruži” jer „muškarac se opere sapunom i bude kao nov, dok devojku ne može ni more da opere”.

Celo more.

Kad je muž bio odsutan, zbog posla, ili u zatvoru, ženi su govorili da ne bi bilo loše da se dole malo zašije, kako bi muža uverila da je čekala samo njega i nikoga drugog, i da joj je njegovo bolno odsustvo suzilo prostor me-

đu nogama (u ovoj zemlji muž ima veoma razvijen osećaj privatnog vlasništva).

Ponekad, kad naiđe neka lepa devojkica, s terasa na kojima ljudima sporo protiče dan, začuju se mutni uzdasi, vreljici od kafe:

„Vidi, molim te, ko to prolazi!”

„Ti mora da se šališ, nemoj mi reći da ne znaš koliko se puta ta zašivala i parala!”

A potom, usahnulog srca, nastavljaju:

„Ah! Ingrid, Ingrid! Ta tvoja bedra, tako bela, tako nežna, ko li ih je sinoć rasparao? Dođi, lepojko, dođi, posle ću ti dati pare da ih ponovo zašiješ.”

Kad prolaziš ulicom, presreću te njihovi pogledi koji ti prodiru do koštane srži, tako duboko da tvoje biće postaje prozirno.

Čim tako uđe u tebe, to odmeravanje postane temeljito umeće.

Kod kuće se nastavlja ista pesma:

„Ne brini” – to kaže moja tetka – „odvešćemo te kod lekara da utvrdi da li si nevinna.”

Strelja me pogledom, gundajući stisnutih usana, a ja, premda mi je tek trinaest godina i još nisam videla šta muškarci imaju u gaćama (to je tajna koja ima neke veze s kurvanjem), osećam se već kao prava pravcata kurva. Obeščaćena sam tetkinim pogledom.

Uvlačim se u krevet obuzeta strahom i razmišljam: „Ako me stvarno odvede kod lekara i tamo otkriju da sam devica po prirodi, kao kad se dete rodi bez ruke, gluvo, slepo ili, još gore, bez ljubavi prema Majci Partiji, šta ću onda?”

Dok me je hvatao san, u sebi sam preklinjala tetku da se pomiri s tom tragičnom istinom koja nas je iznebuha zadesila: „Kunem ti se, teto mila, kunem ti se, nisam ništa uradila! Takva sam se rodila! Veruj mi! Kunem ti se!”

U ovoj zemlji u kojoj niko ne umire, moja tetka nije izuzetak – ne umire ni ona.

Često su mi se u glavi javljale slike (nisam to nikada nikome rekla!); pre nego što zaspim, poluzatvorenih očiju, sanjala sam njenu sahranu.

Vidim tako crnu ešarpu (volela bih da je prozračna, čipkana) koja bi se obavila oko mog vrata, poput Madam Bovari, ili Ane Karenjine. Sigurno bih prebledela, prolila bih potoke suza, jer sam je mnogo volela, ali je želja da se oslobodim nje i njenih provala besa bila prejaka.

Budući da sam rasla bez oca, i da sam, navodno, bila lepuškasta, veoma rano sam morala da se suočim s pitanjem kurvanja.

„Postaćеш prava drolja, he... he...”, prozborila bi tetka, ili sestra od tetke, dok bi im glas uvek blago podrhtavao, kao da hoće da kažu: „Eh, znamo mi to vrlo dobro”, dok bi blago odmahivale glavom. „Ništa se tu ne može, nismo te mi takvu izabrale! U zemlju ćemo propasti od srama,

to nam jedino preostaje! Jednog dana ćeš nam banuti u kuću napumpanog stomaka!”

Dok bi deda i dalje ćutke zavijao duvan u papir, moja tetka i sestra od tetke bi strašno patile, kao da se u tom trenutku ukopavaju u zemlju od srama.

Napumpani stomak bio je najstrašniji prizor. Jeste li nekada videli slike Hijeronimusa Boša? Onu teskobu prožetu ludilom i gomile deformisanih ljudi kao da su pobegli iz pakla? U mašti bih taj stomak jasno videla, sav smeđ i tamnocrven, načičkan sitnim i nagomilanim, živim grudvicama prljavštine, čije sam ja stanište. Napumpan stomak koji ne možeš nigde da sakriješ, ne možeš da iskočiš iz svoje kože. *Žigosana* si. Taj naduti trbuh znači da si se kresala u žbunju (za moju tetku i sestru od tetke zabranjeno kresanje uvek se odvijalo u žbunju, čini se da je to idealno mesto da se krišom jebeš); znači da treba živ sram da te pojede, da hraniš embrion koji će ti deformirati telo i tako će izbiti na videlo da si se kresala.

Ni danas ne mogu da se oslobodim te vizije: trudna žena = žena koja se jebala u žbunju.

Kolika je samo bila njihova potreba za katastrofom! Cela moja veličanstvena zemlja žudi za katastrofom! Gradi je ni iz čega, kao što je nas Stvoritelj napravio od malo prašine.

Kad bih se razbolela, svi bi me obasuli pažnjom. Ulazili bi u moju sobu i šaputali: „Srculence moje”, a izlazili mrmrljajući: „Sirota dušica”.